

S tímto názvem napsal do posledního Přehledu dramaturg p. dr Fischer článek v leccěms sibiylinský. Pan Fischer vykládá zde, jak důležité jsou experimenty v umění dramatickém a režisérském; jak důležité jsou zvláště pro nás, kteří nemáme posud dramatické tradice; a jak bychom měli být vlastně za to vděční, že nemáme posud tradice, poněvadž „každý silnější autor v nás postaví se jakoby před tabula rasa, formuluje si své stanovisko, bojuje a hledá na vlastní pěst“, a jiných podobných polopravd více. Velmi dobře: taková epištola nikdy neškodí a působí vždycky dobrým dojmem na galerii. Velmi dobře — jenže měl ji adresovat pan autor tam, kde opravdu ke každému, i nejoprávněnějšímu experimentu uměleckému mají krajní nechuť: ředitelství ústavu, na němž působí jako dramaturg. Ale p. Fischer měl poněkud bizarní nápad adresovati tuto epištolu — mně. Nevěřil jsem vlastním očím, ale jest to již pravda: jsem prohlášen — já nešťastník, jehož Boje o zítřek začínají žertovnou náhodou statí nadepsanou „Experimenty“ — za principiálního a zapřísáhlého nepřítele experimentu! Jsem prý nepřítelem „uměleckých individualit“, požaduji prý „na našich umělcích, aby potlačovali své sklony po osobní diferenciaci, aby se ztráceli v národním celku“. Jest mně líto, ale p. Fischer podsunuje mně něco, co jsem ani nemyslel, ani neřekl; buď neumí nebo nechce číst a rozumět. Dopouští-li se podobné machinace na mně v Moderní revui literární nula zvaná Mírko Rutte-Havelský, mohu klidně mlčet; ale nemohu strpět, aby takto poškozoval se muž a literát, jehož si opravdově vážím: musím ho ochránit od něho samého.

Všecko, co jest pravda, jest jen to, že jsem nedávno ve feuilletoně v Národních listech odpíral tomu, že pouhá diferenciacie, pouhé odlišení se od předchůdců nebo současníků stačí již stvořit uměleckou osobnost nebo básnický nebo umělecký čin; že jsem žádal, aby osobnost umělecká projevovala se *kladně*, aby básník sesiloval svou *vůli* proti dekorativní náladovosti a orientoval ji k hodnotám *nadosobním* a *kladným*; že jsem žádal, aby neštěpil a nezužoval úmyslně svého já, nýbrž snažil se rozšířit je v orgán, který by objal radost a hoře, sílu i víru tisíců. Můj feuilleton byl namířen výslovně proti *pseudoaristokratismu*, který hledá v pouhé apartnosti již umělecký čin a básnické dílo, a nenapadlo mne ani ve snu, že tomuto literárnímu snobismu a diletantismu dostane se advokáta v p. dru Fischerovi. Aby každá mýlka byla vyloučena, ukázal jsem na příkladech, jak to myslím. Jmenoval jsem Walta Whitmana, Verhaerena, Březinu jako básníky tohoto kladného rázu. Nebo nejsou snad tito mistři osobnostmi? Ukázal jsem naopak, že jsou o to větší osobnostmi, oč jsou kladnější, oč více ustupují se svým individuálním já do pozadí a oč pokorněji dávají své umění do služeb citů a cílů nadosobních. Řekl jsem výslovně: *opravdová osobnost nemůže utonout v davu, i kdyby chtěla*. A nyní přichází pan dr Fischer a prohlašuje mne za nepřítele uměleckých individualit, za někoho, kdo chce, aby „se ztrácely v národním celku“, za propagátora jakéhosi „nového umění bezejmenného, hromadného“... Z čehož jest patrné, jak opravdu radostno jest v Čechách žít a jak příjemno jest v Čechách myslit.

Soudím, že měl-li mně kdo rozumět, měl to být p. dr Fischer, protože je dramaturg, protože zná podmínky i ráz tvorby dramatické. Pan dr Fischer musí vědět, že pouhou diferenciací nesvede se žádné drama; že dramatická tvorba jest možna

jen *integrací*, jen tam, kde se umí autor *zapřít*, kde své já dává do služeb věci, kde je sepne a obmezí, aby naplnil řadu konvencí a podmínek, jež mu diktuje jeho úkol. Všecka velká tvorba dramatická byla *sebezapřením*; autor neštěpil svého já, nýbrž poutal je a dával je vědomě do služeb cílů nadosobních. Bez této ethiky nebylo, není a nebude tvorby dramatické. Jen tam, kde se autor vtěluje do cizích osobností, kde rozšiřuje své já v nadosobní typus, jen tam, kde se objektivisuje, jest možná dramatická poesie.

Pan dr Fischer staví proti sobě staré historické drama Jiráskovo a moderní experimentátorská dramata historická, Hilbertova Falkenštejna, Dvořákovy Kníže, Karáskova Cesara Borgiu, a napovídá, že mému názoru na tvorbu básnickou odpovídá vlastně Jirásek: vždyť „jest nesen národním duchem“ a „nalézá nadšenou resonanci takřka v celém národě“.

Pan Fischer má se mnou velmi lidumilné záměry; proto nechápu, proč již neřekl, že mému názoru o „novém bezejmenném a hromadném umění“ odpovídá nejlépe Josef Kajetán Tyl? Jest třeba mít odvalu svých invencí a nestanout nikdy na půl cestě...

Abyste bylo tedy jasno: mně historická dramata p. Jiráskova, jako *Žižka* a *Hus*, nejsou dramatickou poesíí; jsou mně právě to, co p. Fischerovi: scénované historické obrazy; cena jejich jest mnohem víc nauková než básnická. Já výslovně i ve svém feuilletoně v Národních listech¹ i ve své jubilejní glosse v *Novině*² jsem řekl, že jsou polohy, jež Jiráskovi vždycky unikaly, jichž nikdy nedostoupil, a z nich je poesie dramatická.

Ale na druhé straně necením nových experimentátorů tak vysoko jako p. Fischer; není mně prostě experiment, kterým se chce autor jen diferencovat, již tvůrčím básnickým činem. Mezi Arnoštem Dvořákem a Jiráskem nevidím také té propasti, již by rád dal rozevřít se mezi nimi p. dr Fischer; Dvořákovu Václav IV. bezsporně ukázal, že se rád napájí z týchž populárních zdrojů, pro něž mají jinak „experimentátoři“ a „diferencialisté“ jen hluboký despekt. Pokládáti pak dokonce Karáskova Cesara Borgiu za „mezník v umění našeho historického dramatu posledních let“ jest mně ne již experimentem velmi povážlivým, nýbrž hotovým hokus pokusem.

Cesare Borgia jest jen dramaticky maskovaný lyrický feuilleton, jen dekorativní dramatická neurasthenie; jest ne kost z kosti, ale odvar z odvaru Hofmannsthalova. Dnes vědí v Německu již všichni lepší lidé, že od Hofmannsthalova není možno očekávati dramatických činů, které by prošlehy požárem tmu budoucnosti; že všecko, co může dát, jsou jen jemné pozdní květinové věnce zimomřivého básnického pohrobka.

Ale u nás uzal p. dr Fischer za dobré ukázati na p. Karásku prstem jako na dramatika budoucnosti a zkaltiti vodu beztak málo jasnou. Co všecko neomluví — experiment!

1 - [Viz zde str. 204—208.]

2 - [Viz zde str. 321—322.]